

Helse- og omsorgsdepartementet

Postboks 8011 Dep

0030 Oslo

Kopi:

Kunnskapsdepartementet

Postboks 8119 Dep

0032 Oslo

2. september 2019

TITTELEN PSYKOLOG SOM LOVBESKYTTET PROFESJONSTITTEL FOR HELSEPERSONELL

Psykologiforbundet foreslår å endre helsepersonelloven (hpl) § 48 første ledd bokstav t fra «psykolog» til «klinisk psykolog». Denne endringen vil klargjøre hvilket område innenfor psykologien som er underlagt beskyttelse innenfor helselovgivningen, og muliggjøre at andre fagområder også benytter seg av sammensatte titler som samfunnsopdraget til faget er avhengig av.

Vi vil i dette brevet redegjøre for hvordan denne endringen er nødvendig på grunn av den store bredden i faget, utviklingen i utdanningstilbudet i Norge de siste 15 årene, og de europeiske forpliktelsene som Norge er underlagt å følge som en konsekvens av EØS-samarbeidet og tjenesteloven.

I sammenheng med dette anmodes det om en klargjøring av status til ikke-kliniske psykologiutdannede med sammensatte psykologtitler, hvor ordet psykolog inngår som en del av utdanningens tittel (organisasjonspsykolog, sosialpsykolog med flere). Jf. vurderingen av om tittelen sosialpsykologi (Hansen, personlig kommunikasjon, 2011, **se side 7**) er beskyttet av helsepersonelloven med dagens ordlyd.

1 – Om helsepersonelloven

1.1 – Helsepersonelloven § 48

Det følger av overskriften i hpl § 48 at bestemmelsen om profesjonstittel psykolog kun gjelder psykologer som er utdannet som «helsepersonell». Å trekke opp skillet mellom de psykologer som er utdannet og arbeider som helsepersonell (kliniske psykologer) og øvrige psykologer er nødvendig. Det vil rydde opp i en begrepsbruk som per i dag fører til unødig usikkerhet blant utøverne selv, og samfunnet de skal betjene, herunder brukere av psykologfaglig kompetanse.

Gjennomføring av vårt forslag mener vi vil kunne øke bevisstgjøringen om (alle) psykologers faglige kompetanse; blant psykologer, blant brukere av de forskjellige typer psykologtjenester, i arbeidsmarkedet, og samfunnet ellers.

Det kan for eksempel vises til den pågående satsingen innen kommunepsykologi. Det er satt av betydelige offentlige midler for å øke antall psykologer i kommunene. Det kan antas at de endringene som foreslås her kan gjøre det enklere for kommunene rundt omkring i landet å rekruttere det de trenger av psykologfaglig kompetanse. Det være seg klinisk kompetanse eller kompetanse på systemnivå i form av organisasjonspsykologer, helsepsykologer eller samfunnspsykologer.

1.2 – Helsepersonelloven § 74 fjerde ledd

Videre ønskes det en uttalelse fra departementet som bekrefter at psykologutdannede kandidater som ikke har klinisk bakgrunn kan kalle seg psykolog når ordet psykolog inngår som del av deres utdanning, f.eks. organisasjonspsykologer, samfunnspsykologer, sosialpsykologer og idrettspsykologer.

En slik tolkningsuttalelse knyttet opp mot hpl § 74 fjerde ledd bør slå fast at sammensatte yrkestitler for psykologer er tillatt, særlig i de tilfellene utdanningene gis av norske utdanningsinstitusjoner etter universitets- og høyskoleloven.

Fjerde ledd:

«Ingen må uriktig benytte titler eller annonsere virksomhet på en slik måte at det kan gis inntrykk av at vedkommende har autorisasjon, lisens eller spesialistgodkjenning.»

Ut fra en naturlig språklig forståelse vil for eksempel tittelen organisasjonspsykolog neppe gi «inntrykk av» at vedkommende har helsepersonellutdanning (klinisk psykolog). Det er et lite trolig scenario at en person med psykiske lidelser søker, langt mindre får, psykologfaglig hjelp med sine utfordringer av en organisasjonspsykolog. Dersom helselovgivningen uttrykker dette mer presist enn i dag, vil dette i seg selv bidra til å minske risikoen for denne type misforståelser.

Bestemmelsen må også settes inn i en større sammenheng. Det er andre lovbestemmelser som støtter den forståelsen vi mener er riktig. Disse blir omtalt i det følgende.

2 – Universitets- og høyskoleloven § 3-2 (6)

Universitets- og høyskoleloven (LOV-2005-04-01-15) (uhl) § 3-2 (6) er en viktig tolkningsfaktor når det gjelder spørsmålet om godkjenning av sammensatte titler:

«Departementet kan, ved forskrift eller enkeltvedtak, forby bruk av titler som uriktig gir inntrykk av å være av samme karakter som titler som er beskyttet etter første eller fjerde ledd, eller som på en misvisende måte er egnet til å forveksles med disse.»

Kunnskapsdepartementet som fagdepartement har over mange år godkjent norske universitets- og høyskoleutdanninger som ender opp med sammensatte grader innenfor psykologifaget. Faren for misforståelser mellom kliniske psykologer og psykologer med sammensatte psykologititler kan antas vurdert som liten.

Kunnskapsdepartementet viser etter vår oppfatning her en riktig lovforståelse. Dette rettslige vurderingstemaet i uhl § 3-2 (6) og hpl § 74 fjerde ledd fremstår som identiske («gir/gis inntrykk av»). Det er ingen saklig grunn til å forstå de to lovbestemmelsene forskjellig. Hensynet til sammenheng i rettssystemet tilsier lik forståelse av de to innholdsmessig like lovbestemmelsene.

Utviklingen innen den opprinnelige psykologiutdanningen (cand.psychol.) i Norge har de siste ti-årene gått fra en bred og generell psykologiutdanning til en mer spesialisert utdanning rettet inn mot helsesektoren. Følgelig er det blitt mindre av de øvrige generelle fagområdene innen psykologifaget.

Utdanningsinstitusjonene og Kunnskapsdepartementet har fanget opp at det er et økt samfunnsmessig behov for utdanninger innen psykologfaglige områder som ikke er klinisk rettet. De siste 15 år (siden 2004) er det blitt etablert en rekke slike utdanninger over hele landet. Denne utviklingen bør speiles i praktiseringen av regelverket i dag.

3 - Tjenesteloven § 10 første ledd og EUs direktiv 2006/123/EF

Tjenesteloven (LOV-2009-06-19-103) er en implementering av EU-direktiv 2006/123/EF (Tjenstedirektivet) i norsk rett. Villkårene i tjenestelovens § 10 «første ledd bokstav a-c er en kodifisering av rettspraksis fra EF-domstolen», jf Ot.prp.nr.70 (2008-2009) side 142.

Tjenesteloven gjelder ikke for helsetjenester, jf § 3 bokstav e. Psykologtjenester som ikke er helsetjenester omfattes følgelig av loven.

Tjenesteloven (LOV-2009-06-19-103) § 10 første ledd bokstav a-c stiller krav til godkjenningsordninger i Norge.

3.1 - Bokstav a

Første ledd bokstav a er en implementering av direktivets Artikkel 9 (1) a. Direktivets bestemmelse, gjengitt i offisiell dansk versjon, stiller som vilkår for å kreve ordninger om offentlig tillatelse (som autorisasjon og lisens):

«Tiladelsesordningen indebærer ikke en forskelsbehandling af den pågældende tjenesteyder»

Det kan hevdes at psykologer utdannet i andre grener av psykologien hindres i å bruke en profesjonstittel som beskriver deres utdanning, herunder deres kunnskaper og ferdigheter. Disse personene hindres også i å ta en videre spesialisering innen faget.

Dette er usaklig forskjellsbehandling i forhold til alle andre profesjoner – som har en slik rett. Dette er strid med bokstav a.

3.2 – Bokstav b

Lovens bokstav b krever at det foreligger et «tvingene allmenne hensyn» som begrunnelse for en lovlig tillatelsesordning. Disse «allmenne hensyn» er blant annet hensynet til å beskytte pasienter (se avsnitt 3.3).

Dette hensynet har liten vekt overfor psykologer som arbeider utenfor helsevesenet. Det foreligger således ingen «tvingende» hensyn for å nekte profesjonsutøvere som ikke er helsepersonell å bruke den profesjonstittelen de er utdannet for.

3.3 – Bokstav c

Ifølge første ledd bokstav c må ordningen være:

«egnet og nødvendig for å oppnå formålet med tillatelsesordningen eller kriteriet.»

Formålet med autorisasjonsordningen for helsepersonell er «å beskytte pasientene i hensiktsmessig utstrekning mot ukyndig behandling», se Ot.prp. nr. 13 (1998-99) side 152.

Å hindre psykologer som ikke er helsepersonell å benytte sin tittel er ikke «å beskytte pasientene i hensiktsmessig utstrekning mot ukyndig behandling». Dette tilsier en presisering av helsepersonelloven, slik at den i realiteten omhandler helsepersonell, slik lovgivers forutsetning nødvendigvis må ha vært, og ikke andre profesjonsutøvere.

Denne bestemmelsen bør i seg selv tillegges vesentlig vekt ved vurderingen av forslaget om å endre tittelen «psykolog» til «klinisk psykolog» i helsepersonelloven § 48 første ledd bokstav t.

Helsepersonelloven synes per i dag å virke langt utenfor sitt anvendelsesområde. Dette fremstår i motstrid til tjenestelovens bestemmelser. Dette tilsier en presisering av tittelen «psykolog» i loven til å omfatte kun helseprofesjonen «klinisk psykolog».

3.4 – EØS-loven

Det må i denne forbindelse vises til EØS-loven (LOV-1992-11-27-109) § 2 første ledd hvor det heter:

«Bestemmelser i lov som tjener til å oppfylle Norges forpliktelser etter avtalen, skal i tilfelle konflikt gå foran andre bestemmelser som regulerer samme forhold.»

Tjenesteloven § 10 må også av denne grunn utgjøre et vesentlig tolkningsmoment i saken.

4 – Om tittelen psykolog

Psykologi er vitenskapelig studie av menneskers tanker, følelser og atferd. Psykologi er et bredt og mangfoldig fagfelt som omfatter flere ulike retninger og spesialiseringer. Psykologien er mangfoldig, og ett enkelt utdanningsløp gir ikke ekspertkompetanse innen alle områdene av psykologien.

Psykologi grenser på den ene siden til kultur- og samfunnsvitenskapene, og på den andre mot biologi, medisin og helsefag.

Betegnelsen psykolog er en universell betegnelse for alle fagområder innen psykologi.

Bolognaprossen og innføringen av kvalifikasjonsrammeverket for høyere utdanning påvirket i stor grad også psykologutdanningen i Norge utover 2000-tallet. Det er i denne sammenheng verdt å merke seg at disse endringene i vesentlig grad har skjedd etter at helsepersonelloven ble vedtatt i 1999.

Det kanskje aller mest betydningsfulle i Bolognaprosessen var at EU-landene ble enige om inndelingen av høyere utdanning i tre sykluser: bachelorgrad, mastergrad og doktorgrad og bruk av studiepoengsystemet ECTS (European Credit Transfer

Accumulation System). Denne organisatoriske strukturen finner man også i de norske psykologiutdanningene – også i profesjonsstudiet. Disse er egentlig innholdsmessig og organisatorisk en mastergrad i klinisk psykologi med innlagte praksiselementer, samt et halvt års praksis til slutt.

Utviklingen innen fagområdet psykologi etter at helsepersonelloven ble vedtatt for 20 år siden tilsier at det er naturlig å evaluere loven på dette punktet nå.

Den generelle profesjonstittelen psykolog som lovgiver vedtok i 1999 gir ikke lenger uttrykk for, eller en god forståelse av, innholdet i psykologprofesjonene i dag. Den psykologfaglige utviklingen har sprengt rammene for den forståelsen lovgiver hadde da loven ble vedtatt.

I tillegg kan det være vanskelig å opprettholde det tidligere grunnsynet på psykologutdanningen som en generalist utdanning siden viktige deler av psykologifaget som arbeids- og organisasjonspsykologi marginalt i utdanningsprogrammet. Dette understreker ytterligere at profesjonsstudiet er en klinisk mastergrad – på lik linje med andre mastergrader i psykologi. Det er ingen saklig grunn til at en mastergrad med en klinisk-terapeutisk innretning skal ha «monopol» på psykologtittelen.

I 2011 gjorde rådgiver i helsedirektoratet Svein Olav Hansen også følgende vurdering pr. epost av beskyttelsen av sammensatte titler innenfor dagens lovgivning:

Autorisasjon eller spesialistgodkjenningen utløser en tittelbeskyttelse. Det må foretas en objektiv vurdering av hvilken yrkesbetegnelse som kjennetegner vedkommende gruppe. Slik vil titler som "jordmor", "tannlege", "lege" og "psykolog" være forbeholdt autoriserte utøvere av vedkommende yrke.

Helsepersonelloven § 74 markerer at tittelbeskyttelse er en rettsvirkning av autorisasjon, og de beskyttede titlene vil fremgå av bestemmelsene om autorisasjon. Tittelen sosialpsykolog er ikke en beskyttet tittel etter helsepersonelloven § 74 da den ikke gis egen autorisasjon etter helsepersonelloven § 48 eller spesialistgodkjenning (Hansen, personlig kommunikasjon, 14. februar 2012).

5 – Om forskjellig typer psykologutdanninger i Norge

Klinisk psykologi omhandler hovedsakelig temaer rundt psykiske lidelser; abnormal psykologi, diagnostikk og behandling av psykiske lidelser, og ser mennesket ut ifra en utvidet sosio-medisinsk modell. Det er denne retningen innen psykologifaget som bør omfattes av helsepersonellovens autorisasjonsordning.

I motsetning til for eksempel medisin, som kun har ett utdanningsløp og som kvalifiserer til en yrkestittel (lege), har psykologi flere utdanningsløp som kvalifiserer til flere yrker. Det er likevel helt tydelig at medisinstudiet har vært modell for profesjonsstudiet i psykologi både historisk og faglig og på samme måte som medisinstudiet gir rett til tittelen lege, har man ment at «psykologstudiet» (profesjon) gir rett til tittelen psykolog. Her er det ikke tatt hensyn til den faglige utviklingen som har skjedd innenfor psykologifeltet.

Det utdannes i Norge nå kandidater i psykologi med mastergrad innen blant annet:

- Arbeids- og organisasjonspsykologi
- Helsepsykologi
- Idrettspsykologi
- Kognitiv nevrovitenskap
- Kultur- og samfunnspsykologi
- Miljøpsykologi
- Pedagogisk psykologi
- Sosial og kognitiv psykologi
- Utviklingspsykologi

Det er disse profesjonsutøverne som ikke kan benytte helsepersonellovens profesjonstittel. De er imidlertid overhodet ikke helsepersonell. De arbeider ikke med terapi og behandlinger innen helsevesenet, de arbeider innenfor et bredt spekter av «normalpsykologien». Likevel er det en bred oppfatning innen det psykologiske fagmiljøet om at de ikke kan benytte profesjonstittelen de er utdannet for, nettopp grunnet helsepersonelloven § 74. De bør følgelig trekkes ut av lovens definisjon av helsepersonell.

Det gis følgende psykologutdanninger i Norge (avgrenset her mot årsheter og kortere utdanning):

Bachelorgrader i psykologi:

- Anvendt psykologi Bjørknes Høyskole
- Kultur- og samfunnspsykologi Ansgar Teologiske Høgskole
- Psykologi Høgskolen i Innlandet (HiNN)
- Arbeids- og organisasjonspsykologi Universitetet i Bergen
- Generell psykologi Universitetet i Bergen
- Psykologi Universitetet i Oslo

- Psykologi UiT Norges arktiske universitet
- Psykologi NTNU Norges teknisk- naturvitenskapeliguniv.
- Psykologi Vekt på atferdsanalyse OsloMet Storbyuniversitetet
- Organisasjonspsykologi, HR og ledelse Handelshøyskolen BI

Mastergrader og profesjonsgrader i psykologi:

- Global- MINDS Universitetet i Oslo
- Masterprogram i psykologi Universitetet i Bergen
- Profesjonsstudiet i psykologi Universitetet i Bergen
- Psykologi Master Universitetet i Oslo
- Psykologi Profesjon Universitetet i Oslo
- Psykologi Profesjon UiT Norges arktiske universitet
- Psykologi Master NTNU Norges teknisk- naturvitenskapelige univ.
- Psykologi Profesjon UiT Norge arktiske universitet
- Psykologi Profesjon NTNU Norges teknisk- naturvitenskapelige univ.
- Psykologi Master Høyskolen i Innlandet (HiNN)
- Psykologi Master Handelshøyskolen BI

Som det fremkommer her gis det psykologiutdanninger over hele landet, og ved de fleste store norske universiteter. Dette er de «tyngste» fagmiljøene innen psykologi Norge har. Det viser også at det er stort samfunnsmessig behov for utdanningene.

6 – Avslutning

Psykologiforbundet foreslår en lovendring i helsepersonelloven § 48 første ledd bokstav t. Ordet «psykolog» endres til «klinisk psykolog». Det er 20 år siden helsepersonelloven ble vedtatt. Utviklingen i norske psykologutdanninger tilsier nå at denne endringen gjøres.

Som en følge av denne utviklingen ønskes en presiserende lovtolkning vedørende helsepersonelloven § 74 fjerde ledd. En slik uttalelse fra Helse- og

omsorgsdepartementet bør gå ut på at utdanninger med sammensatt tittel, hvor ordet «psykolog» inngår, ikke omfattes av § 74 fjerde ledd.

Alle de omtalte norske utdanninger ovenfor er godkjent av Kunnskapsdepartementet/ NOKUT. Utdanningene er regulert av lover og forskrifter. Statens lånekasse for utdanning gir lån og stipend til studentene. Universitetene og høyskolene tar samfunnsansvar ved å utdanne kandidatene.

Psykologer som ikke skal arbeide som helsepersonell øker stadig som gruppe og utgjør en stor og viktig samfunnsmessig yrkesgruppe.

Samfunnsutviklingen gir et stadig mer kunnskapsintensivt arbeidsliv. Det er samfunnsmessig viktig å tydeliggjøre psykologfaglig kompetanse som ikke er klinisk rettet. Ikke minst er det behov for psykologisk kunnskap om mennesket utenfor en klinisk kontekst på en rekke områder: Miljø, innovasjon, digital teknologi, organisasjon, læring og utdanning. Bred psykologisk fagkompetanse også utenfor psykiske lidelser er et fundamentalt bidrag til den framtidige samfunnsutviklingen og den kliniske psykologien skal ikke blokkere for lovlig bruk av yrkes og kompetansetitler for andre fagområder.

Våre to forslag vil bidra til å avklare og å gi økt rolleforståelse for alle psykologer, uansett hvilket område innen psykologi de utføre i samfunnet.

Det vil også kunne bidra til bedre og gunstigere samarbeid på tvers av profesjonene. Tverrfaglig samarbeid er generelt en forutsetning for godt samarbeid mellom alle aktører i yrkeslivet. Tydeliggjøring av faglig kompetanse bidrar til gode rammer for godt samarbeid. Så vel innenfor som utenfor helsevesenet.

Det er ingen økonomiske kostnader ved å gjennomføre våre forslag.

Psykologiforbundet mener at våre to forslag vil gi en god samfunnsøkonomisk gevinst.

Vennlig hilsen,

Styreleder, Nicklas Poulsen Viki

10